

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 73 87
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
D1/9600005

Datum
13 juni 1996

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 37/96)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

b.a.
[Redacted signature]
mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *Dij6000ges*

d.d. 13 juni 1996

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
IFOR-cel
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST/CO
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

37/96

(Afgesloten 130900A JUN 1996)

Conclusie/voorzicht

Maatregelen tegen Serviërs in Sarajevo wijzen erop dat ook de Bosnische regeringspartij SDA, in weerwil van officiële uitspraken, de hoop op behoud van een multi-etnisch Bosnië-Herzegovina heeft opgegeven.

De Bosnische Serviërs trekken de neutraliteit van IFOR in toenemende mate in twijfel. Van Servische zijde is bedreigd met represailles indien IFOR tegen de Serviërs gerichte maatregelen neemt.

De Serviërs in oost-Slavonië tonen zich slechts bereid uitvoering te geven aan het verdrag van Erdut, dat voorziet in herstel van het Kroatische gezag over dat gebied, als aan een groot aantal -voor de Kroaten bij voorbaat onaanvaardbare- voorwaarden is voldaan. Eén van de redenen voor de Servische opstelling is de discriminatie van Serviërs in de rest van Kroatië.

Er zijn aanwijzingen dat Joegoslavië bereid is de betrekkingen met Kroatië te normaliseren zonder territoriale concessies, mits Kroatië de Joegoslavische aanspraken op de nalatenschap van het oude Joegoslavië aanvaardt.

Er blijft sprake van latente etnische spanningen in Macedonië. Op langere termijn is een escalatie van de tegenstellingen niet uitgesloten, zeker indien de Macedonische regering er niet in slaagt de economische crisis in het land te beteugelen.

Bosnië-Herzegovina

De voorzitter van het Bosnische Helsinki-Comité, Dizdarevic (Moslim) heeft verklaard dat de rechten van de Serviërs in de MKF, en met name in Sarajevo, in toenemende mate en steeds openlijker worden geschonden. Hij maakte melding van diefstallen van eigendommen, gevallen waarin Serviërs uit hun huizen worden gezet, en ontslagen op grond van etnische criteria. Dizdarevic stelde dat daardoor een verdeling van Bosnië-Herzegovina in drie delen onvermijdelijk wordt, tenzij op zeer korte termijn door

[REDACTED]

de internationale gemeenschap wordt ingegrepen. Deze uitspraken bevestigen dat niet alleen de Serviërs en Kroaten, maar ook de Moslims (alhoewel in mindere mate) zich schuldig maken aan schendingen van de mensenrechten. De beschuldigingen van Dizdarevic zijn in overeenstemming met eerdere indicaties dat de maatregelen tegen de Serviërs zijn uitgevoerd op initiatief van de Bosnische regering. Doel daarvan is van Sarajevo een uitsluitend door Moslims bewoonde stad te maken, ook wanneer dat een stap in de richting van opdeling van Bosnië-Herzegovina langs etnische lijnen zou betekenen. Dit alles wijst erop dat de Moslim-partij SDA, die de Bosnische regering domineert, in weerwil van haar officiële opstelling in de praktijk het behoud van Bosnië-Herzegovina als multi-etnische staat heeft opgegeven. Ook kan de verklaring van Dizdarevic worden gezien als een oproep aan de internationale gemeenschap om haar steun aan de Bosnische regering op zijn minst te nuanceren.

Er zijn aanwijzingen dat de laatste premier van de vroegere Joegoslavische Federatie, Markovic (Kroaat), als kandidaat voor het toekomstige Bosnische presidium zal worden gepresenteerd door de Unie van Bosnische Sociaal-Democraten (UBSD), de partij van de burgemeester van Tuzla, Beslagic. De UBSD zou beogen leden van alle etnische groeperingen op de kandidatenlijsten te zetten. Markovic had kort vóór het uiteenvallen van de Joegoslavische Federatie een programma in gang gezet dat vooral gericht was op privatisering van het (toen nog volledig op communistische leest geschoeide) economische systeem, maar met instandhouding van de staatkundige orde, die de participatie van alle volkeren in het landsbestuur moest verzekeren. Dit zou goed aansluiten bij de doelstellingen van de UBSD (één van de opvolgers van de "oude" communistische partij), die eveneens zijn gericht op het in stand houden van Bosnië-Herzegovina als multi-etnische staat, met verregaande liberalisering van het economische leven. In de stad Tuzla is dit streven tot op zekere hoogte in praktijk gebracht; onder leiding van Beslagic zijn alle drie de bevolkingsgroepen gedurende de gehele oorlog deel blijven uitmaken van het stadsbestuur.

Markovic heeft aan de algemeen-Joegoslavische verkiezingen van 1990 met een eigen partij deelgenomen. Hoewel hij in deze verkiezingen, die plaatsvonden in een periode van toenemende etnische tegenstellingen, een slecht resultaat behaalde, geniet hij als gevolg van zijn optreden in die periode nog tamelijk veel respect. Het is niet uitgesloten dat hij als kandidaat voor de UBSD relatief veel stemmen zou vergaren uit alle drie bevolkingsgroepen. Daardoor zou hij een bijdrage kunnen leveren aan het streven van Beslagic om de oppositie tegen de SDA in één blok te verenigen. Zoals reeds eerder vermeld, moet nog altijd niet worden uitgesloten dat ook de voormalige Bosnische premier Silajdzic en zijn partij zich bij een dergelijk blok zullen aansluiten. Vermoedelijk zullen de SDA en haar leider Izetbegovic de inspanningen van de UBSD en de persoon van Markovic als een bedreiging voor hun positie beschouwen en daarom pogingen in het werk stellen de oppositie te marginaliseren.

In de Bosnisch-Servische media zijn berichten verschenen dat IFOR, in samenwerking met speciaal daarvoor (deels in de VS) opgeleide Moslim- en Kroatische eenheden, nog deze week gebieden gaan veroveren bij Brcko en in het "Aambeeld" (MND-ZW). Doel zou zijn de veroverde gebieden aan de Moslim-Kroatische Federatie (MKF) over te dragen en de Bosnisch-Servische Republiek (RS) bij Brcko in tweeën te splitsen en het (aldus geïsoleerde) "Servische" gebied rond Banja Luka te dwingen samen te werken met de MKF. In sommige berichten werd gesuggereerd dat dit voornemen was goedgekeurd door de machthebbers in Joegoslavië. Deze (vanzelfsprekend onjuiste) berichten zijn primair bedoeld om de Servische opvatting dat IFOR partijdig is met de Moslims te illustreren. Dit kan aanleiding geven tot wrijvingen tussen IFOR en de Bosnisch-Servische bevolking. De meldingen onderstrepen eveneens het belang van Brcko voor de Bosnische Serviërs. Indien deze stad (waarover in de tweede helft van

[REDACTED]

dit jaar internationale arbitrage moet plaatsvinden) aan de Federatie zou worden toegewezen, hetgeen op grond van de vooroorlogse etnische verhoudingen voor de hand ligt, zou het westelijke deel van de RS daardoor inderdaad geïsoleerd worden. Dit zou voor de Bosnisch-Servische machthebbers onaanvaardbaar zijn, te meer daar in Banja Luka en omgeving het verzet tegen de persoon en de politiek van de Bosnisch-Servische leider Karadzic het grootst is.

De suggestie dat het Joegoslavische bewind (in feite de Servische president Milosevic) een dergelijke IFOR-operatie zou goedkeuren, houdt verband met de langdurige controverse tussen Milosevic en Karadzic. In dat kader heeft Karadzic zijn Servische ambtgenoot reeds herhaaldelijk ervan beschuldigd schade te berokkenen aan de gezamenlijke Servische zaak met als doel zijn machtsbasis te consolideren.

De Servische, extreem-nationalistische oppositieleider Seselj heeft verklaard dat "zo lang IFOR op het grondgebied van de RS aanwezig is, er een reëel gevaar bestaat voor het Servische volk". Aanleiding voor deze uitspraak was de poging van IFOR eerder deze week om een Servische bevelhebber uit de omgeving van Sarajevo, die lid is van Seselj's partij SRS, te arresteren op verdenking van oorlogsmisdaden. Seselj zei dit te zien als "een nieuw bewijs voor de arbitraire en irrationele opstelling van IFOR", die "groot bloedvergieten kan uitlokken". Kennelijk vindt ook Seselj, zoals de meeste Bosnische Serviërs, dat IFOR partij kiest voor de Moslims. Zijn uitspraken kunnen worden gezien als een verkapt dreigement met represaille-maatregelen van Servische zijde tegen IFOR indien de NAVO-vredesmacht opnieuw pogingen doet vermeende oorlogsmisdadigers op te pakken of andere tegen de Bosnische Serviërs gerichte maatregelen neemt. Hoewel onduidelijk is hoe groot de aanhang van Seselj in Bosnië-Herzegovina is (in Servië zelf wordt de rol van de SRS steeds marginaler), is niet uit te sluiten dat individuele aanhangers tegen IFOR gerichte acties zouden ondernemen.

Seselj heeft de afgelopen jaren uitsluitend een rol gespeeld in het Joegoslavische (parlementaire) leven, waarbij hij zich (na een aanvankelijke coalitie met Milosevic's socialisten) heeft ontwikkeld tot één van de grootste critici van de Servische president, die in zijn ogen afstand heeft gedaan van de Groot-Servische gedachte. Sinds enkele maanden zijn er echter aanwijzingen dat Seselj zijn activiteiten in toenemende mate richt op Bosnië-Herzegovina. Daarbij zou hij toenadering zoeken tot Karadzic en diens partij SDS. Een verbond tussen beide politici ligt voor de hand, gezien beider vijandige opstelling jegens Milosevic en gezien de recente verharding van de Bosnisch-Servische opstelling ten aanzien van IFOR en het Bosnische vredesproces. Als gevolg van Seselj's extreem-nationalistische opvattingen zou zijn bemoeienis met Bosnië-Herzegovina deze tendens verder kunnen versterken.

Kroatië

De leider van de belangrijkste "Servische" partij in het Kroatische parlement, Djukic, heeft Tudjman openlijk beschuldigd van het "aanwakken van etnische haat" en het "uitvoeren van etnische zuiveringen". Hij stelde dat de Serviërs in de vorig jaar door de Kroatische strijdkrachten veroverde gebieden blootstaan aan van staatswege gecoördineerde vervolgingen. Ook zouden Serviërs, zelfs degenen die het Kroatische gezag sinds de onafhankelijkheid van het land hebben erkend, worden geweerd uit overheidsfuncties. Djukic's beschuldigingen zijn grotendeels juist; het Kroatische streven in de veroverde gebieden is erop gericht de weinige overgebleven Serviërs te verdrijven en de terugkeer van Servische vluchtelingen onmogelijk te maken. Ook de "loyale" Serviërs worden gediscrimineerd. Vermeldenswaard is dat Djukic en zijn partij tot de laatste categorie behoren. Zij hebben zich voortdurend gedistantieerd van de Servische aanspraken op "onafhankelijkheid" in een deel van Kroatië en hebben integendeel geprobeerd de belangen van de aan Zagreb getrouwe Serviërs

[REDACTED]

te behartigen door deel te nemen aan het Kroatische politieke leven. Reeds eerder waren er indicaties dat Djukic c.s. zich gediscrimineerd voelden; zijn beschuldigingen wijzen erop dat deze discriminatie toeneemt. Dit zal voor de Serviërs in oost-Slavonië geen impuls zijn om zich constructief op te stellen in de onderhandelingen met de Kroaten over een vreedzaam herstel van het Kroatische gezag over oost-Slavonië.

De voorzitter van het "parlement" in oost-Slavonië, Stanimirovic, heeft onlangs de voorwaarden geformuleerd waaronder de Serviërs uitvoering willen geven aan het verdrag van Erdut over vreedzaam herstel van het Kroatische gezag over dat gebied. Zijn eisen waren de volgende:

- Serviërs moeten voor de duur van 15-20 jaar hun dienstplicht kunnen vervullen in het "eigen" gebied;
- de Kroatische amnestiewetgeving (die een uitzondering maakt voor Serviërs die wegens oorlogsmisdaden zijn veroordeeld) dient voor alle Serviërs te gelden;
- oost-Slavonië mag niet in twee districten worden verdeeld (zoals de Kroaten hebben aangekondigd);
- de Serviërs moeten gebruik kunnen blijven maken van hun eigen staatsymbolen en alfabet;
- lokaal bestuur en lokale rechtspraak dienen van kracht te blijven;
- maatregelen met betrekking tot oost-Slavonië moeten door het regionale parlement worden goedgekeurd.

Hoewel de Serviërs uit oost-Slavonië onder druk van Milosevic en de internationale gemeenschap het verdrag van Erdut hebben ondertekend, maken zij in de praktijk groot voorbehoud bij uitvoering van dat verdrag. De vervolging van Serviërs door Kroaten in de andere voormalig "Servische" gebieden speelt daarbij een hoofdrol, maar ook het verlangen om oost-Slavonië bij Servië aan te sluiten. De door Stanimirovic geformuleerde eisen zijn bedoeld om de eerbiediging van de rechten van de Serviërs te garanderen na het herstel van het Kroatische gezag. Zij zullen echter zonder twijfel onaanvaardbaar zijn voor de Kroatische regering, die zal blijven aandringen op onvoorwaardelijke uitvoering van het verdrag van Erdut. Dat zal aanleiding zijn tot nieuwe etnische wrijvingen. Ook UNTAES, dat dient toe te zien op naleving van dat verdrag, kan met dergelijke wrijvingen geconfronteerd worden.

De "president" van oost-Slavonië, Hadzic, heeft verklaard zich niet te zullen verzetten tegen de terugkeer van Kroatische vluchtelingen naar het gebied, op voorwaarde dat dezen bereid zullen zijn met de Serviërs samen te leven. Hij verwierp uitspraken van de Kroatische gevolmachtigde voor oost-Slavonië, dat Serviërs voormalig "Kroatische" huizen zullen moeten verlaten. De uitspraak van Hadzic is indicatief voor de opstelling van de Kroatische Serviërs ten aanzien van het verdrag van Erdut, dat reeds op korte termijn voorziet in de terugkeer van de eerste Kroaten naar oost-Slavonië. Hij wil de indruk wekken dat de Serviërs zich constructief opstellen ten aanzien van die terugkeer, maar stelt daarbij voor de Kroaten bij voorbaat onaanvaardbare eisen. Zo is het onwaarschijnlijk dat personen die door de Serviërs uit hun huizen zijn verdreven, een positieve houding zullen hebben ten aanzien van samenleven met de Serviërs. Bovendien is het vrijwel uitgesloten dat zij zullen aanvaarden dat Serviërs in de door hen verlaten woningen zullen mogen blijven. Het streven van Hadzic c.s. is erop gericht om zo veel mogelijk Serviërs (oorspronkelijke bewoners én vluchtelingen uit andere delen van de Krajina en Bosnië-Herzegovina) te stimuleren zich blijvend in oost-Slavonië te vestigen, teneinde de mogelijkheden om een daadwerkelijk Kroatisch gezag te vestigen te beperken en op langere termijn de mogelijkheden voor aansluiting bij Servië te vergroten.

Servië/Montenegro

De Joegoslavische plv minister van Buitenlandse Zaken Jovanovic heeft verklaard dat de normalisering van de betrekkingen met de andere voormalige Joegoslavische deelstaten één van de belangrijkste doelstellingen van zijn regering vormt. Hij stelde echter dat dit proces van beide kanten positief tegemoet getreden moet worden. Verder onderstreepte Jovanovic dat Joegoslavië geen territoriale aanspraken heeft op zijn buurlanden. Deze uitspraken van Jovanovic (die mede tot doel hebben de gematigde opstelling van de Joegoslavische regering te illustreren) zijn waarschijnlijk primair gericht aan het adres van Kroatië. Kennelijk wil Jovanovic aangeven dat zijn land bereid is tot volledige normalisering van de Servisch-Kroatische betrekkingen, waarover reeds enige tijd wordt onderhandeld. De woorden van Jovanovic onderstrepen dat Joegoslavië afziet van aanspraken op de twee gebieden waarover in het verleden onenigheid bestond, te weten oost-Slavonië aan de grens met Vojvodina en het strategisch gelegen schiereiland Prevlaka in het zuiden. Uit de formulering van Jovanovic kan evenwel worden opgemaakt dat hij als tegenprestatie concessies van Kroatië verwacht. Hiermee doelt hij zeer waarschijnlijk op de afwikkeling van de nalatenschap van de vroegere Joegoslavische Federatie, die nog steeds door alle andere voormalige deelstaten wordt betwist.

In het verleden waren er reeds indicaties dat de Kroatische president Tudjman bereid zou zijn de Joegoslavische aanspraken op die nalatenschap te erkennen in ruil voor Joegoslavische erkenning van de Kroatische soevereiniteit over oost-Slavonië en Prevlaka. Een formele Kroatische uitspraak in die zin zou voor de Joegoslavische regering van groot belang zijn, omdat in dat geval drie van de zes voormalige deelstaten (Servië, Montenegro en Kroatië) de Joegoslavische aanspraken zouden steunen. Twijfelachtig is evenwel of Kroatië tot een dergelijke stap bereid is, nu de internationale gemeenschap de Kroatische soevereiniteit over beide genoemde gebieden ondersteunt.

Macedonië

Volgens een recent opinie-onderzoek heeft de meerderheid van de etnische Macedoniërs ($\pm 70\%$ van de bevolking) een positief beeld van Serviërs en Russen, terwijl de meeste etnische Albanese (20% van de bevolking) deze volkeren negatief beschouwen. Méér dan 2/3 van de etnische Macedoniërs vindt dat alle inwoners (derhalve ook de Albanese) "Macedonische zeden" moeten naleven en is tegen autonomie voor de "Albanese" delen van het land (vooral in het westen). Daarentegen is 82% van de Albanese juist voorstander van een dergelijke autonomie.

Hoewel er geen sprake is van zware etnische conflicten in Macedonië, wijzen bovengenoemde onderzoeksresultaten erop dat er een conflictpotentieel aanwezig is. De etnische Albanese vrezen te worden gedomineerd door de Macedoniërs; dezen vrezen op hun beurt dat de Albanese wensen tot (bestuurlijke en culturele) autonomie ten koste zullen gaan van de Macedonische soevereiniteit. Vooralsnog is niet te verwachten dat de latente spanningen tot uitbarsting zullen komen, omdat beide partijen beseffen dat een dergelijke escalatie grensoverschrijdende gevolgen zou hebben. Om die reden noemde 70% van de Macedoniërs en 80% van de Albanese zich voorstander van een VN-presentie in het grensgebied met Servië, hoewel slechts 8% van de totale bevolking zei een positief beeld van het Westen te hebben. Op langere termijn is een escalatie van etnische tegenstellingen in Macedonië echter niet uitgesloten, zeker niet indien de regering er niet in slaagt de economische crisis in het land te beteugelen en de levensomstandigheden daardoor te verbeteren.